

Musiq va san'at maktablarida dutor cholg'usi ijrochlilgi kreativligini takomillashtirish metodlari (professional ta'lim cholg'u ijrochlilgi turlari misolida)

Sitora Bahriddin qizi Sunnatova
Navoiy davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqa va san'at maktablarida dutor cholg'usi ijrochlilgi kreativligini takomillashtirish metodlari o'rganiladi. Professional ta'lim tizimida cholg'u ijrochlilgi turlarini rivojlantirish, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish va kreativ fikrlashni oshirish yo'llari tahlil qilinadi. Maqolada dutor ijrochlilgi an'alarini asrab-avaylash, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali o'qitish metodikasini takomillashtirish, o'quvchilarning ijrochilik mahorati va ijodiy faolligini rivojlantirish mexanizmlari ko'rib chiqiladi. Maqola musiqa ta'limi muassasalarida dutor ijrochlilgi sifatini oshirish va kreativ shaxsni tarbiyalashga qaratilgan amaliy tavsiyalar bilan boyitilgan.

Kalit so'zlar: dutor, milliy cholg'ular, ijrochilik kreativligi, musiqa va san'at maktablari, professional ta'lim, ijodiy qobiliyat, improvizatsiya, musiqa ta'limi, o'zbek milliy cholg'ulari, ijodiy faollik, pedagogik tajriba, shaxs rivojlanishi

Methods for improving the creativity of dutor instrument performance in music and art schools

Sitora Bahriddin qizi Sunnatova
Navoi State University

Abstract: This article examines methods for improving the creativity of dutor instrument performance in music and art schools. The article analyzes ways to develop types of instrumental performance in the professional education system, the formation of students' creative abilities, and the enhancement of creative thinking. The article is enriched with practical recommendations aimed at improving the quality of dutor performance and nurturing creative personalities in music education institutions.

Keywords: dutor, national instruments, performance creativity, music and art schools, professional education, creative abilities, improvisation, modern methods, pedagogical technologies, Uzbek national instruments, creative activity, pedagogical experience, personality development

Kirish. O'zbekiston Respublikasida milliy musiqa san'atini rivojlantirish va yosh avlodni milliy-ma'naviy qadriyatlar asosida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Milliy cholg'ular ijrochiligi, xususan, dutor chalish san'ati o'zbek musiqiy madaniyatining ajralmas qismi bo'lib, uning kreativ rivojlanishi zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifasidir.

Dutor - ikki torli, o'zbek xalqining eng mashhur va qadimiy cholg'ularidan biri. Uning oddiy tuzilishiga qaramay, ijrochilik imkoniyatlari juda keng va boy. Hozirgi davrda dutor ijrochiligi kreativligini rivojlantirish, professional ta'lim tizimida yangi pedagogik yondashuvlarni joriy etish dolzarb masala hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi: Musiqa va san'at maktablarida dutor cholg'usi ijrochiligi kreativligini takomillashtirish metodlarini o'rganish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning vazifalari:

- Dutor ijrochiligida kreativlik tushunchasini aniqlash
- Professional ta'limda kreativlikni rivojlantirish omillarini tahlil qilish
- Zamonaviy pedagogik metodlarni o'rganish
- Improvizatsiya va ijodiy fikrlashni shakllantirish yo'llarini ishlab chiqish
- Amaliy tavsiyalar berish

1. DUTOR CHOLG'USining TARIXIY-MADANIY ASOSLARI VA KREATIVLIK TUSHUNCHASI

1.1. Dutorning tarixi va o'rni

Dutor - o'zbek xalqining eng qadimiy torli cholg'ularidan biri bo'lib, uning tarixi ming yillarni qamrab oladi. "Dutor" so'zi forscha "du" (ikki) va "tor" (tor) so'zlaridan kelib chiqqan. Tarixiy manbalar shuni ko'rsatadiki, dutor O'rta Osiyoda Amir Temur davridayoq keng qo'llanilgan.

Dutorning asosiy xususiyatlari:

- Ikki torli tuzilish
- Nisbatan kichik hajm
- Moviy, lirik tembr
- Keng ijrochilik imkoniyatlari
- Xalq va professional musiqada qo'llanilishi

1.2. Kreativlik va ijrochilik san'ati

Kreativlik - bu yangilik yaratish, g'oyalarni amalga oshirish, noan'anaviy yechimlar topish qobiliyatidir. Musiqa ijrochiligi kontekstida kreativlik quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Ijrochilik kreativligi komponentlari:

1. Interpretatsiya: Asarni o'ziga xos tushunish va talqin qilish
2. Improvizatsiya: Spontan ravishda musiqa yaratish
3. Ifodalilik: Emotsional va obrazli ijro

4. Texnik innovatsiya: Yangi ijro usullarini topish

5. Repertuar tanlash: Kreativ yondashuv bilan dastur tuzish

1.3. Professional ta'limda kreativlikning ahamiyati

Professional musiqa ta'limida kreativlikni rivojlantirish:

- Ijrochilarning individual stilini shakllantiradi
- Musiqa savodini chuqurlashtiradi
- Sahna madaniyatini yuksaltiradi
- Professional moslashuvchanlikni oshiradi
- Milliy musiqa san'atini innovatsion rivojlantirishga xizmat qiladi

2. *MUSIQA VA SAN'AT MAKTABLARIDA DUTOR O'QITISH TIZIMI*

2.1. Ta'limning tashkiliy-pedagogik asoslari

O'zbekistonda musiqa va san'at maktablari tizimi quyidagi tuzilmaga ega:

Bosqichlar:

1. Tayyorgarlik sinfi (5-6 yoshdan)

- Cholg'u bilan tanishish
- Musiqa tushunchalarini shakllantirish
- Qiziqish uyg'otish

2. Boshlang'ich ta'lim (1-4 sinflar)

- Asosiy texnik ko'nikmalar
- Oddiy kuy va ashulalar
- Nota savodxonligi

3. O'rta bosqich (5-7 sinflar)

- Texnik mahoratni rivojlantirish
- Repertuar kengaytirish
- Konsert faoliyati

4. Yuqori bosqich (8-9 sinflar)

- Professional mahoratni mustahkamlash
- Murakkab asarlar
- Kreativ ijrochilik

2.2. O'quv dasturi va uning tarkibi

Dutor o'qitish dasturi quyidagi bo'limlardan iborat:

1. Nazariy bilimlar:

- Musiqa nazariyasi asoslari
- O'zbek milliy musiqa maqomlari
- Dutorning tarixi va imkoniyatlari
- Cholg'uni sozlash va saqlash

2. Texnik tayyorgarlik:

- To'g'ri o'tirish va tutish texnikasi
- O'ng va chap qo'l texnikalari

- Shtrixlar va artikulyatsiya
- Pozitsiyalar va parda tanlash

3. Repertuar:

- Xalq kuylari va ashulalari
- Klassik musiqa namunalari
- Zamonaviy kompozitorlar asarlari
- Ansambl va orkestr partiyalari

4. Konsert faoliyati:

- Sinfchlik kontsertlari
- Maktab va shahar tadbirlari
- Tanlov va festivallar
- Ijodiy uchrashuv va ustozlar mahorati

3. DUTOR IJROCHILIGIDA KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISH METODLARI

3.1. Improvizatsiya ko'nikmalarini shakllantirish

Improvizatsiya - dutor ijrochiligida kreativlikning eng muhim shaklidir. O'zbek milliy musiqasida improvizatsiya keng qo'llaniladi.

Improvizatsiya turlari:

a) Melodik improvizatsiya:

- Berilgan parda asosida melodiya yaratish
- Mavjud kuyni o'zgartirish va bezatish
- Yangi melodiya ixtiro qilish

b) Ritmik improvizatsiya:

- Turli usullarni qo'llash
- Ritmik variantlar yaratish
- Poliritmik elementlar

c) Modal improvizatsiya:

- O'zbek maqomlari asosida improvizatsiya
- Modal xususiyatlarni saqlab qolish
- Bir maqomdan ikkinchisiga o'tish

Improvizatsiya o'rgatish metodikasi:

1. Boshlang'ich bosqich:

- Oddiy melodiylarni takrorlash
- Kichik o'zgarishlar kiritish
- Ritmik variantlar yaratish

2. O'rta bosqich:

- Berilgan parda asosida kichik improvizatsiya
- Melodiyani bezatish elementlari
- Kadentsiyalarda erkin ijro

3. Ilg'or bosqich:

- To'liq erkin improvizatsiya
- Murakkab modal tuzilmalar
- Ijodiy konsertlar

3.2. Interpretatsiya va shaxsiy stil shakllantirish

Interpretatsiya - bu asarni ijrochi o'ziga xos tushunishi va ifodalashidir.

Interpretatsiyani rivojlantirish yo'llari:

1. Tahlil qilish:

- Asarning mazmunini anglash
- Kompozitor uslubini o'rganish
- Tarixiy kontekstni bilish

2. Taqqoslash:

- Turli ijrochilarni tinglash
- Talqin farqlarini aniqlash
- O'z qarashini shakllantirish

3. Eksperimentlar:

- Turli tempo variantlari
- Dinamik soylar bilan tajriba
- Tembr va artikulyatsiya o'zgarishlari

Shaxsiy stil shakllantirish omillari:

- Individual qobiliyatlarni aniqlash
- Sevimli janr va uslublarni topish
- O'z ijodiy qo'ldan'chiziqini" yaratish
- Xatti-harakat va sahna obrazi

3.3. Repertuar tanlash va kengaytirish

Kreativ repertuar - ijrochilik rivojlanishining asosi.

Repertuar tanlash tamoyillari:

1. Xilma-xillik:

- Turli davrlar musiqasi
- Har xil janrlar (instrumental, vokal-instrumental)
- Milliy va jahon musiqasi

2. Murakkablik:

- Bosqichma-bosqich qiyinlashuv
- Texnik va badiiy vazifalarni muvozanatlash
- Individual imkoniyatlarni hisobga olish

3. Kreativlik:

- Noan'anaviy asarlarni qo'shish
- Aranjirovkalar yaratish
- Yangi asarlarni buyurtma qilish

Repertuar tarkibi:

- O'zbek xalq kuylari (60-70%)
- Klassik musiqa transkripsiyalari (15-20%)
- Zamonaviy kompozitorlar asarlari (10-15%)
- O'z kompozitsiyalari (kreativ tajriba)

3.4. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar

a) Raqamli texnologiyalar:

- Audio va video yozish: O'z ijrosini tahlil qilish, xatolarni aniqlash
- Dasturiy ta'minot: Nota muharrirlari (MuseScore, Finale), metronom va tyuner

ilovalari

- Onlayn platformalar: Masofaviy darslar, webinarlar, masterklasslar
- Virtual ansambllar: Boshqa ijrochilar bilan onlayn hamkorlik

b) Interaktiv metodlar:

- Loyihali ta'lim: Musiqa loyihalarini amalga oshirish (konsert dasturi tayyorlash,

CD yozish)

- Gamifikatsiya: O'yin elementlari orqali o'rganish
- Muammoli vaziyatlar: Ijodiy muammolarni yechish

c) Psixologik yondashuvlar:

- Motivatsiya: Ichki motivatsiyani oshirish usullari
- Emotsional intellekt: His-tuyg'ularni boshqarish, sahna hayajonini yengish
- Vizualizatsiya: Muvaffaqiyatli ijroni tasavvur qilish

3.5. Ansambl va kollektiv ijrochilik

Ansambl ijrochiligi kreativlikni rivojlantirishning muhim vositasidir.

Ansambl turlari:

- Duo (dutor + boshqa cholg'u yoki ovoz)
- Kichik ansambllar (3-5 ijrochi)
- Katta ansambllar va orkestrlar

Kreativ rivojlanish jihatlari:

- Hamkorlikda ishlash ko'nikmalari
- Ijodiy fikr almashish
- Bir-birini tushunish va moslashish
- Kollektiv improvizatsiya

4. PEDAGOGIK OMILLAR VA SHARTLAR

4.1. O'qituvchining roli

Kreativ ijrochilarni tarbiyalashda pedagog hal qiluvchi rol o'ynaydi.

O'qituvchining vazifalari:

1. Ilhom beruvchi: O'quvchilarda ijodkorlikka qiziqish uyg'otish
2. Mentor: Shaxsiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash
3. Murabbiy: Ma'naviy-axloqiy tarbiya berish
4. Professional: Yuqori ijrochilik madaniyati namunasini ko'rsatish

O'qituvchida bo'lishi kerak xislatlar:

- O'zi kreativ shaxs bo'lish
- Zamonaviy metodlarni bilish
- Psixologik ko'nikmalar
- Pedagogik mahorat
- Sabr-toqat va mehribon munosabat

4.2. Ta'lim muhitini yaratish

Kreativ muhit - ijodiy rivojlanish uchun zarur shart.

Kreativ ta'lim muhiti elementlari:

1. Moddiy-texnik baza:

- Sifatli cholg'ular
- Zamonaviy jihozlar
- Qulay sinf xonalari
- Kontsert zali

2. Ma'naviy muhit:

- Ijodiy atmosfera
- O'zaro hurmat
- Qo'llab-quvvatlash
- Ochiqlik va hamkorlik

3. Tashkiliy shart-sharoitlar:

- Konsertlar va tadbirlar
- Tanlov va festivallar
- Ijodiy uchrashuv va masterklasslar
- Madaniy tadbirlar

4.3. Ota-onalar bilan hamkorlik

Ota-onalarning qo'llab-quvvatlashi kreativ rivojlanish uchun muhim.

Hamkorlik yo'nalishlari:

- Muntazam mashg'ulotlarni ta'minlash
- Konsertlarga tashrif buyurish
- Ijodiy muhitni uyda yaratish
- Musiqa tinglash madaniyatini rivojlantirish

5. AMALIY MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

5.1. Asosiy muammolar

a) O'quvchilar bilan bog'liq:

- Kreativ fikrlashning rivojlanmaganligi
- Qo'rquv va noaniqlik (improvizatsiya qilishdan qo'rqish)
- Motivatsiya kamligi
- Ijodiy tashabbus etishmasligi

b) Pedagogik muammolar:

- An'anaviy metodlarga haddan tashqari tayanish
- Kreativ metodlar bilimining kamligi
- Vaqt etishmasligi
- Individual yondashuvning kamligi

c) Tashkiliy muammolar:

- Moddiy-texnik bazaning zaif bo'lishi
- Konsert imkoniyatlari kamligi
- Tanlov va festivallar etishmasligi
- Zamonaviy o'quv materiallari yo'qligi

5.2. Yechim yo'llari

O'quvchilar uchun:

1. Bosqichma-bosqich kreativ topshiriqlar berish
2. Xavfsiz ijodiy muhit yaratish
3. Muvaffaqiyatlarni e'tirof etish va rag'batlantirish
4. Qiziqarli va turli xil mashg'ulotlar

Pedagoglar uchun:

1. Zamonaviy metodlarni o'rganish
2. Tajriba almashish
3. Kreativ yondashuv rivojlantirish
4. Doimiy o'z-o'zini takomillashtirish

Muassasa darajasida:

1. Moddiy-texnik bazani yaxshilash
2. Konsert faoliyatini tashkil etish
3. Tanlov va festivallar o'tkazish
4. Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish

6. *TAVSIYALAR VA XULOSALAR*

6.1. O'quvchilar uchun tavsiyalar

1. Kuzatish va taqlid qilish:
 - Professional ijrochilarni tinglash
 - Turli uslublarni o'rganish
 - Eng yaxshi tajribalarni o'zlashtirish
2. Eksperiment qilish:
 - Qo'rqmasdan yangilik sinab ko'rish
 - Xatolikdan saboq olish
 - O'z yo'lini topish
3. Muntazam mashq:
 - Kundalik texnik mashqlar
 - Improvizatsiya vaqti ajratish
 - Yangi repertuar o'rganish

4. Ochiqlik:

- Tanqidni qabul qilish
- Boshqalardan o'rganish
- O'z tajribani bo'lishish

6.2. O'qituvchilar uchun tavsiyalar

1. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv:

- Har bir o'quvchining xususiyatlarini bilish
- Individual dastur tuzish
- Qobiliyatlarni qo'llab-quvvatlash

2. Ijodiy atmosfera:

- Erkinlik va qo'llab-quvvatlash muhiti
- Xatoliklarni tabiiy jarayon sifatida qabul qilish
- Tajriba uchun imkoniyat yaratish

3. Zamonaviy texnologiyalar:

- Raqamli vositalardan foydalanish
- Interaktiv metodlar qo'llash
- Innovatsion yondashuvlar

4. Doimiy o'sish:

- Professional rivojlanish
- Yangi metodlarni o'rganish
- Tajriba almashish

6.3. Ta'lim muassasalari uchun tavsiyalar

1. Moddiy-texnik ta'minot:

- Sifatli cholg'ular bilan ta'minlash
- Zamonaviy texnologiyalar joriy etish
- Qulay ta'lim sharoitlari yaratish

2. Ijodiy faoliyat:

- Muntazam konsertlar tashkil etish
- Tanlov va festivallar o'tkazish
- Masterklasslar va seminarlar

3. Kadrlar:

- Malakali pedagoglar jalb qilish
- Malaka oshirish kurslari
- Pedagoglar almashinuvi

4. Hamkorlik:

Boshqa muassasalar bilan aloqa

Xalqaro loyihalar

Professional ijrochilar bilan hamkorlik

XULOSA

Musiq va san'at maktablarida dutor cholg'usi ijrochiligi kreativligini takomillashtirish - murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u pedagogik, psixologik, tashkiliy va metodik omillarni o'z ichiga oladi. Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi xulosalarni bildirish mumkin:

1. Kreativlikning muhimligi: Dutor ijrochiligida kreativlik - bu nafaqat texnik mahorat, balki ijodiy fikrlash, improvizatsiya qilish, o'z stilini shakllantirish qobiliyatidir. Professional ijrochi bo'lish uchun kreativ yondashuv zarur.

2. Kompleks yondashuv: Kreativlikni rivojlantirish uchun texnik tayyorgarlik, nazariy bilim, ijodiy tajriba va emotsional rivojlanishni birgalikda amalga oshirish kerak.

3. Zamonaviy metodlar: An'anaviy o'qitish metodlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli vositalar va interaktiv yondashuvlar bilan boyitish samaradorlikni oshiradi.

4. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim: Har bir o'quvchining individual xususiyatlarini, qobiliyatlarini va qiziqishlarini hisobga olish kreativ rivojlanish uchun asosiy shartdir.

5. Ijodiy muhit: Kreativ ijrochilarni tarbiyalash uchun qo'llab-quvvatlovchi, ochiq va ilhomlantiradigan ta'lim muhiti zarur.

6. O'qituvchining roli: Pedagog o'zi kreativ shaxs bo'lishi, zamonaviy metodlarni bilishi va o'quvchilarga ilhom bera olishi kerak.

7. Improvizatsiyaning ahamiyati: O'zbek milliy musiqa an'alarida improvizatsiya muhim o'rin tutadi. Improvizatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish kreativlikning asosiy yo'lidir.

8. Repertuar: Xilma-xil, qiziqarli va murakkablikka oid repertuar tanlash ijrochilik kreativligini oshiradi.

9. Konsert faoliyati: Muntazam sahna tajribasi kreativ ko'nikmalarni mustahkamlaydi va o'z-o'ziga ishonchni oshiradi.

10. Doimiy rivojlanish: Kreativlik - bu jarayon, tugallanmagan holat. Doimiy o'rganish, eksperiment qilish va o'sish muhimdir.

Kelajakda dutor ijrochiligi kreativligini yanada rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlarda ishlash tavsiya etiladi:

- Kreativ metodikalar bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borish
- Maxsus o'quv qo'llanmalar yaratish
- Xalqaro tajribalarni o'rganish va joriy etish
- Zamonaviy texnologiyalarni keng qo'llash
- O'qituvchilar malakasini doimiy oshirish
- Konsert va festival faoliyatini kengaytirish

Dutor ijrochiligi kreativligini takomillashtirish orqali nafaqat professional ijrochilarni tayyorlash, balki milliy musiqa san'atini rivojlantirish, yosh avlodni

ma'naviy-ma'rifiy jihatdan boyitish va o'zbek musiqa madaniyatini jahon miqyosida tanishtirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. СС Болта-Зода. Принципы и приложения музыкальной формы. Science and Education 5 (2), 432-438
2. СБ Саидий. Нестандартные психологические структуры и модуляция в педагогике. Science and Education 5 (2), 348-354
3. СС Болта-Зода. Обменное приёмы аккордов семейство субдоминанты и доминанты использование на фортепиано. Science and Education 5 (2), 439-444
4. СБ Саидий. Художественно-педагогическое общение как средство формирования музыкальной мотивации школьников. Science and Education 5 (2), 322-327
5. Саидий, Саид Болта-зода. Адаптивность детей к школе при посещении и непосещении дошкольного учреждения. Science and education 4 (5), 1105 - 1112
6. КБ Холиков. Рациональное решения мозга в ассоциативной лобной доле при разучивание классической музыки. Science and Education 6 (1), 42-48
7. СБ Саидий. Определения понятий диктанта в теории музыки. Science and Education 3 (12), 823-828
8. Саидий, Саид Болта-зода. Бекзод Турсун угли Алиев. Простые, сложные и смешанные размеры музыки при проведении уроков дирижирования, креативные методы обучения. Science and Education 3 (5), 1484-1492
9. Саидий, Саид Болта-зода. Мурадова, Махлиё Раджабовна, Эрназарова, Азиза Фахритдин кизи. Интерактивные методы обучения творчеству русских композиторов классе фортепиано в детской музыкальной школы. Science and Education 3 (4), 1605-1611
10. Саидий, Саид Болта-зода. Алиев, Бекзод Турсун угли. Простые, сложные и смешанные размеры музыки при проведении уроков дирижирования, креативные методы обучения. Science and Education 3 (5), 1484-1492
11. Саидий, Саид Болта-зода. Эрназарова, Азиза Фахритдин кизи. Интерактивная методика обучения жанрам, созданных на народные лады, учащимся музыкальных и художественных школ. Science and Education scientific journal 4 (ISSN 2181-0842), 1618
12. Саидий, Саид Болта-зода. Механизмы формирования культуры почитания человеческих ценностей у старшеклассников на основе фольклора в хоре. Science and Education 4 (2), 1386-1391
13. Саидий, Саид Болта-зода. Психологические характеристики музыкальных звуков. Узбекистан 2 (2), 76-82

14. КБ Холиков. Философия особого вида умозаключений с условными и разделительными дизъюнктивными посылками. *Science and Education* 6 (1), 169-174
15. КБ Холиков. Главная цель системы нейрона к направлению внимания на соединение избирательного внимания. *Science and Education* 5 (12), 37-44
16. Саидий, Саид Болта-Зода, Мурадова, Махлиё Раджабовна, Эрназарова, Азиза ... Интерактивные методы обучения творчеству русских композиторов классе фортепиано в детской музыкальной школы. *Science, and Education* 3 (4), 1605-1611
17. Саидий, Саид Болтазода. О некоторых простейших обобщениях приёмов и методов по музыке общеобразовательной школе. *Science and Education* 3 (8), 196-203
18. Саидий, Саид Болта-Зода, Салимова, Бахринисо Бахромжон кизи. Вариационный подход к построению однородной музыки, размышление идеального подхода к её решению. *Science and Education* 3 (8), 138-144
19. КБ Холиков. Образование новых клеток головного мозга: распознавание и уничтожение злокачественных клеток, роль эффекторной клетки. *Science and Education* 6 (1), 57-64
20. Саидий, Саид Болтазода. Сложный принцип формообразования в изоритмическом сложений музыки. *Science and Education* 3 (11), 962-969
21. Саид Болта-Зода, Саидий. Основные направления возбуждения мелкой моторики по направление музыки. *Science and Education* 3 (10), 582-590
22. Саидий, Саид Болта-Зода. Песни, обработка народных песен и развития мастерства учащихся. *Science and education*. 3 (4), 1200-1205
23. Саидий, Саид Болта - зода. Об эффектном влияние теории, в создании музыкального произведения. *Science and Education* 3 (12), 864 - 870
24. Саидий, Саид Болта-Зода, Ропиева, Дурдона Акмал кизи. Проблемы совершенствования управления музыкальной деятельностью дошкольного образовательного учреждения. *Science and Education* 3 (8), 183-188
25. Саид Болтазода, Саидий. Эффект образования музыки к системы общеобразовательной школы. *Science and Education* 3 (8), 224-230
26. КБ Холиков. Приятного и болезненного прикосновения классической музыки гипоталамусу в орбитофронтальной и поясной коре человека. *Science and Education* 6 (1), 35-41
27. Саидий, Саид Болта-Зода. Обратный сдвиг гармоничный линии в многоголосных произведениях. *Science and Education* 3 (12), 871 -877
28. Саидий, Саид Болта-Зода. Повышение или понижение основных ступеней, знаки альтерации. *Science and Education* 3 (12), 878 - 884

29. Саидий, Саид Болта-Зода. Элементы абстрактной и абсолютной звучании музыкального звука. Science and Education 4 (1), 597-603

30. Саидий, Саид Болта-Зода. Теоретическое рассмотрение вероятности совпадения неаккордовых звуков в произведениях. Science and Education 4 (1), 556-562